Дневникъ

(стенографски)

на

XVII-то обикновено Народно събрание

Четвърта редовна сесия

52 засѣдание, четвъртъкъ, 28 февруарий 1918 година.

(Открито отъ прѣдседателя д-ръ Д. К. Вачовъ въ 4 ч. 45 м. слѣдъ пладне)

Прѣдседателтъ: (Звъни) Отъ 244 народни прѣдставители разписали сж се въ списъка 212; отсжтствуватъ 32. Има нужното число, за да се счита заседанието за законно.

(По списъкъ отсжтствуватъ г. г. народнитѣ прѣдставители: Никола Атанасовъ, Константинъ Бозвелиевъ, Костадинъ Василевъ, Тодоръ Георгиевъ, Димитъръ Джанкардашлийски, Александъръ Димитровъ, Константинъ Досевъ, Иванъ Желевъ, Андрей Коновъ, Иванъ Костовъ, Иванъ М. Костовъ, Александъръ Механджийски, Хафузъ Сали Мехмедовъ, Хафузъ Саджк Мехмедовъ, Владимиръ Молловъ, Данаилъ Моневъ, Никола Мушановъ, д-ръ Василъ Нейчевъ, Константинъ Панайодовъ, Тодоръ Петровъ, Венедиктъ Поповъ, Георги Поповъ, Георги Стоиловъ, д-ръ Никола Стойчевъ, Михаилъ Такевъ, Дечо Теневъ, Каменъ Тошевъ, д-ръ Йосифъ Фаденхехтъ, Исмаилъ Хакж бей, Хашимъ бей, х. Махмудъ С. бей Шукриевъ и Христо Янковъ)

На поздравителната телеграма, която бюрото отправи до царя по случай рождения му день, получи се слѣдниятъ отговоръ:

Ю. Юрдановъ: Аманъ отъ отговори. (Протести отъ дѣсницата)

Прѣдседателтъ: Ако не искате да слушате, моля да излѣзете вънъ. (Възражения отъ крайната лѣвица)

(Чете) „До народното прѣдставителство, прѣдседателю на Народното събрание. Благодаря отъ сърце Вамъ и на народното прѣдставителство за изказанитѣ ми приветствия и благопожелания по случай рождения ми день. Дано въ скоро врѣме зарята на благодатния миръ огрѣе всички воюващи страни и дари на българския народъ тъй дълго въжделеното и скжпо изкупено национално обединение. Царьтъ". (Ржкоплѣскания отъ дѣсницата и дѣсния центъръ)

Постжпило е едно питане отъ шуменския народенъ прѣдставитель г. Петъръ Панайотовъ до г. министъръ-прѣдседателя съ съдържание, отнасящо се до даването отъ Дирекцията за стопански грижи и обществена прѣдвидливость мандри не на кооперации, които по-рано сж се занимавали съ мандри, а на една потрѣбителна кооперация „Напрѣдъ". Ще се съобщи това питане на г. министъръ-прѣдседателя, за да отговори.

Постжпили сж редъ заявления за отпуски.

Старозагорскиятъ народенъ прѣдставитель г. Дечо Теневъ моли съ заявление да му се разрѣши еднодневенъ отпускъ за днесъ по важни домашни причини. Разрѣшено му е.

Гюмюрджинскиятъ народенъ прѣдставитель г. Мехмедъ Джелалъ съ заявление казва, че се е намиралъ въ отпускъ до 6 февруарий въ странство; по независящи отъ него причини не можалъ да се яви въ опрѣдѣления срокъ и затова моли ходатайството ми прѣдъ почитаемото Народно събрание да му се зачетатъ днитѣ отъ 6 февруарий до 28 сжщи за прѣкарани въ отпускъ. Причинитѣ не обажда. Които сж съгласни съ искането му, моля, да си вдигнатъ ржката. Малцинство.

Гюмюрджинскиятъ народенъ прѣдставитель г. Щерю Атанасовъ, като прилага къмъ заявлението си медицинско свидѣтелство, отъ което се установява, че въ послѣднитѣ дни боледува отъ малария, вслѣдствие което не можалъ да присжтствува на засѣданията на Камарата отъ 15 февруарий до 26 сжщи, моли да му се считатъ тия дни като прѣкарани въ отпускъ. Които сж съгласни съ искането му, моля, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Прието.

Шуменскиятъ народенъ прѣдставитель г. Константинъ Досевъ моли съ телеграма отъ Пожарево да му се разрѣши 9-дневенъ отпускъ, считанъ отъ онзи день, 26 февруарий. Които сж съгласни съ искането му, моля, да си вдигнатъ ржката.

Отъ дѣсницата: Меншество.

Прѣдседателтъ: Които сж съгласни съ искането на г. Досева, моля, да си вдигнатъ ржката. Мнозинство.

Видинскиятъ народенъ прѣдставитель г. д-ръ Димитъръ Димитровъ моли да му се разрѣши по важни домашни причини 15-дневенъ отпускъ, считанъ отъ 4 мартъ. Които сж съгласни съ искането му, моля, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Прието.

Видинскиятъ народенъ прѣдставитель г. Василъ Карапанджовъ моли да му се разрѣши 20-дневенъ отпускъ, начиная отъ 4 мартъ, по важни домашни причини. Които сж съгласни съ искането му, моля, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Прието.

Пловдивскиятъ народенъ прѣдставитель г. Стефанъ Лилковъ по много важни домашни причини не можалъ да присжтствува на засѣданията на 2 и 4 того, затова моли Народното събрание да счита тия му отсжтствия за прѣкарани въ отпускъ. Които сж съгласни съ искането му, моля, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Прието.

Врачанскиятъ народенъ прѣдставитель г. Иванъ Цановъ моли да му се разрѣши 6-дневенъ отпускъ, начиная отъ 4 мартъ, по важни домашни причини. Които сж съгласни съ искането му, моля, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Прието.

Врачанскиятъ народенъ прѣдставитель г. Каменъ Тошевъ моли по неотложни домашни причини да му се разрѣши 6-дневенъ отпускъ, начиная отъ 25 того. Които сж съгласни съ искането му, моля, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Прието.

Гюмюрджинскиятъ народенъ прѣдставитель г. Хафузъ Сали Мехмедовъ моли да му се разрѣши 15-дневенъ отпускъ, начиная отъ днесъ, по болесть на жена му. Прилага къмъ заявлението си и една телеграма, отъ която се вижда, че го викатъ, защото жена му била много болна. Които сж съгласни съ искането му, моля, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Прието.

Видинскиятъ народенъ прѣдставитель г. д-ръ Йосифъ Фаденхехтъ моли да му се разрѣши 20-дневенъ отпускъ, начиная отъ днесъ, понеже заминава за странство по особени причини. Които сж съгласни съ искането му, моля, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Прието.

Прѣди да пристжпимъ къмъ дневния редъ, г. министъръ-прѣдседателятъ иска да отговори на питанията, направени нему отъ народнитѣ прѣдставители г. г. Теодоръ Теодоровъ и Сидеровъ.

Г. Теодоръ Теодоровъ! Желаете ли да развиете питането си? Сжщо и Вие, г. Сидеровъ, за да може г. министърътъ да отговори, понеже питанитята се касаятъ до единъ и сжщъ въпросъ.

Г. Теодоръ Теодоровъ има думата.

Т. Теодоровъ: Г. г. народни прѣдставители! На 15 февруарий азъ депозирахъ на бюрото едно питане, на което точниятъ текстъ е слѣдующиятъ: (Чете) „До господина министъръ-прѣдседателя и министъръ на външнитѣ работи и изповѣданията.

Питане отъ софийския народенъ прѣдставитель Теодоръ Теодоровъ.

На основание чл. 60 отъ правилника, честь имамъ да запитамъ: истина ли е, че при прѣдстоящитѣ прѣговори за сключване на миръ съ Ромъния нашето всенародно искане за освобождение на цѣла Добруджа по дѣсния брѣгъ на р. Дунавъ до Черно море и обединението й съ България не е било формулирано таквозъ, каквото е то, а е било замѣнено съ искане, щото Ромъния да отстжпи тая територия общо на 4-тѣ съюзни държави: Германия, Австро-Унгария, България и Турция?

Въ случай че това е истина, какви сж могли да бждатъ причинитѣ и оправданията на тази промѣна?“ Вамъ е извѣстно, г. г. народни прѣдставители, че въ самото начало, когато се започнаха прѣговоритѣ за сключване на миръ съ Русия, г. министъръ-прѣдседателятъ заяви тукъ тържествено по най-формаленъ начинъ, че той ще държи народното прѣдставителство въ течение на самитѣ прѣговори и нѣма да остави нищо несъобщено наврѣме на народното прѣдставителство. По него врѣме даже се говорѣше за една бждаща практика, която и сега трае, на всеобщо публично прѣговаряне, да чуватъ не само народнитѣ прѣдставители, но и обикновенитѣ смъртни, какво се прѣговаря. На 15 февруарий, обаче, когато тукъ се каза, че се започватъ или сж въ надвечерието да се започнатъ прѣговоритѣ за сключване на миръ съ Ромъния, г. министъръ-прѣдседателятъ отсжтствуваше, и отъ доста авторитетно мѣсто и лице се каза въ кулоаритѣ на Народното събрание и вънъ отъ тази ограда, че между четиритѣ съюзни държави се е достигнало съглашение да се поиска отстжпването на Добруджа — значи, цѣлата тази територия по дѣсния брѣгъ на р. Дунавъ до вливането й въ Черно море — не само на България, а на съюзницитѣ. Понеже така формулирано туй искане е съвършено несъобразно съ онова, което българскиятъ народъ иска и очаква да се осжществи като негово въжделение, национална задача, азъ счетохъ за мой дългъ тогава да депозирамъ туй питане, за да може Народното събрание наврѣме да бжде освѣтлено по туй, което се прѣдполага да се иска, и да може наврѣме да каже и то своята дума. Както виждате, това питане закъснѣ да се постави на разискване и днесъ е доста закъснѣло, но азъ, безъ да се впущамъ въ издирване на причинитѣ на това закъсняване, мисля, че отговоритъ, който ще се даде днесъ, не е късенъ, има още врѣме да се говори по този въпросъ. Причинитѣ, които прѣдизвикаха туй питане, и чувствата, които сж ме вълнували, когато съмъ го направилъ азъ, който обикновено питания и запитвания правя извънредно рѣдко, сж слѣдующитѣ. Искането на България да се отстжпи отъ Ромъния Добруджа изцѣло, тъй както азъ вече на два пжти опрѣдѣлихъ, за да нѣма никакво съмнѣние, е едно искане, справедливостьта на което нѣма нужда да се доказва прѣдъ почитаемото Народно събрание, защото нѣма група въ този Парламентъ и нѣма българинъ, който да е на друго мнѣние по този въпросъ. Това искане е всенародно, както азъ го наричамъ въ питането си. Това, обаче, би било малко, за да може единъ народъ, като иска нѣщо, да го получи. Но нашето искане за наше щастие не само е всенародно, но то е и съвършено справедливо отъ гледна точка на всѣка отъ воюващитѣ държави, намиращи се и въ нашия и въ неприятелския лагеръ. Когато ние искаме Добруджа, ние не я искаме затова, защото сме побѣдили Ромъния; ние не я искаме като единъ актъ на отмъщение за коварството, проявено отъ Ромъния въ 1913 г., нито за прѣдизвикателството, което докара послѣдната война, сключения отъ нея съюзъ съ други държави, който е ималъ за цѣль завоюването, отнемането на българската земя даже до линията Русе—Шуменъ—Варна, а споредъ нѣкои даже до Балкана. Ние искаме присъединението на Добруджа къмъ България или, по-право казано, обединението на тия двѣ части отъ българското отечество, не като тържество на нашето оржжие, не като актъ на отмъщение, а като една проява на свободното самоопрѣдѣление на народитѣ, защото не може да се намѣри нито единъ човѣкъ, дипломатъ или не дипломатъ, познаващъ историята, етнографията и миналото на тази земя и кратката история на нова България, който да не признае, че до нашето освобождение Добруджа съставляваше такава-же часть отъ отоманската империя, каквато съставляваше Шуменъ, Търново, София и Пловдивъ. Това бѣше едно общо цѣло, което и отъ турското правителство, и отъ великитѣ държави, и отъ историцитѣ, и отъ етнографитѣ, и отъ публициститѣ, и отъ изслѣдователитѣ на Балканския-полуостровъ се считаше като едно общо и нераздѣлно цѣло. И ако Добруджа до този моментъ бѣше останала формално присъединена — фактически вече е отнета — къмъ Ромъния, това не бѣше актъ на нѣкакво самоопрѣдѣление на ромънския народъ или на населението въ Добруджа, а бѣше актъ на проста обмѣна, на пазарлъкъ и на компенсации за чужди интереси, а никакъ не за цѣлитѣ на българския народъ, на жителитѣ въ тази земя. Въ него врѣме България не сжществуваше като държава; тя нито можеше да се защити, нито можеше да се прѣдставлява. Добруджа, както и тази часть на България, която ние днесъ обитаваме и на свободитѣ на която ние се радваме, и които свободи ние днесъ гарантираме и на Добруджа, бѣха прѣдметъ на опрѣдѣляне отъ великитѣ държави като резултатъ отъ една освободителна война. Е добрѣ, ако сждбата поиска, ако интереситѣ на великитѣ държави позволяваха или изискваха да се направи тогава това отдѣляние на тази часть на България отъ другата, това нѣмаше нищо общо нито съ волята, нито съ желанието на българския народъ, нито съ изслѣдването на неговитѣ нрави, на неговия езикъ, на неговото минало и на неговата история. Прочее, днесъ ние искаме, щото тия двѣ части да се обединятъ въ едно цѣло, както тѣ сж били въ течение на вѣковетѣ, защото знае се, че Добруджа е била люлката на българското царство, че отъ тамъ е почнало да се шири и уголѣмява то по-нататъкъ въ онния граници, които днесъ нашата храбра армия чертае съ кръвьта си. И ние, имайки това справедливо, всеизвѣстно, общепризнато отъ всички народи и държави основание, за да искаме обединението на онова население, което обитава Добруджа, съ насъ, съ България, ние искаме една справедлива работа, едно справедливо дѣло, което, както казахъ и по-рано, не нарушава никакви принципи на свободолюбие, които се прѣслѣдватъ и проповѣдватъ отъ най свободолюбивата между всички воюващи държави, вземете за таквази която щете, и не нарушава справедливитѣ интереси на никое плѣме, на никой народъ, не прѣдизвиква никаква реакция, освѣнъ, може би, отъ страна на държавата, която трѣбва да направи тази жертва и която държава, Ромъния, nota bene, по врѣмето на даването й тази часть отъ Добруджа се е отказвала да я приеме, като формално е заявила, че тя е чужда и че това нѣщо е неестествено, тъй като естествената и единствено възможна граница между България и Ромъния трѣбва да бжде и да остане за винаги тази, която р. Дунавъ чертае. Този принципъ, казвамъ, ние не трѣбва да изпущаме по никой начинъ и не трѣбва да търсимъ другъ нѣкой принципъ, друго нѣкое основание за нашето национално искане върху Добруджа. Той е единъ, но той струва всички други заедно взети, които биха могли други държави да формулиратъ, за да обосноватъ своитѣ искания въ тая всемирна война. Но за да бжде този принципъ здраво обоснованъ, да бжде непоклатимъ, да не търпи той никакво възражение, трѣбвало би Добруджа да се иска само отъ България, нѣмаше защо да се смѣсва искането на Добруджа съ искането нѣкакви права отъ нашитѣ съюзници, било Германия, Австро-Унгария или Турция, защото всѣка отъ тѣхъ като се намѣсва въ това наше искане и прави въпросъ да се даде и ней участие, макаръ да го прави това съ намѣрение да се откаже въ послѣдствие отъ всѣкаква претенция върху Добруджа, съ това само се поставя една нездрава, една нечиста основа въ нашето искане, то се обръща като че ли въ искане на побѣдитель, то се уравнява съ другитѣ искания, които други държави по другъ поводъ формулиратъ, и които повече или по-малко звучатъ лошо на ухото на спра-

ведливия и добросъвѣстенъ държавникъ. Тази е първата причина, г-да, която ме кара да кажа, че ако е станалъ подобенъ въпросъ, ако се е мислило, ако се е поискало да се замѣсти нашето искане съ искането на нашитѣ съюзници, признася се лоша услуга на българската права кауза. Ние можемъ съ право да искаме Добруджа и само ние можемъ да я искаме; никой другъ не може да има право като нашето, нито приблизително като нашето, върху Добруджа; само ние можемъ да формулираме това искане и естественото е, щото другитѣ съюзници да поддържатъ подобно наше искане, както ние ще поддържаме тѣхнитѣ искания. Това ще бѫде прѣдметъ на прѣговори и не може при прѣговоритѣ за миръ всѣки съюзникъ да иска да подкрѣпи своитѣ искания и права само съ своята сила, другитѣ ще му помогнатъ; исканията могатъ да станатъ и съвмѣстно, обаче даването на извѣстна територия трѣбва да стане само на онзи народъ, на който тя принадлежи. Азъ не се съмнѣвамъ, че въ прѣговоритѣ, които ще се водятъ съ Ромъния, ще има искания чисто австрийски, чисто германски, въ които нѣма защо да се мѣсимъ и нѣма защо да се даватъ и намъ, а трѣбва да се даватъ само на онзи, на който подлѣжи да се дадатъ. Такива сж териториялнитѣ искания. И както би било смѣшно, когато Австро-Унгария би искала една ректификация на границата си съ Ромъния, да се мѣсимъ ние тамъ, така би било съвършено странно, когато се иска отстѫпването на Добруджа, да се иска да се даде тя на съюзницитѣ, които не могатъ нищо да търсятъ тамъ и нищо не могатъ да иматъ въ нея земя. Но, г. г. народни прѣдставители и г. г. министри, подобно едно смѣсване има не само това неудобство, че намалява правотата на нашата кауза, че намалява защитаемостьта на нашата кауза прѣдъ другитѣ народи, които ще има да си кажатъ думата, но има и това неудобство, че когато Добруджа би била дадена сега безъ да се специфира, че тя се дава само и изключително на България, може да възникнатъ апетити съ течение на врѣмето, може това да дразни и лакомията на различни шовинисти, каквито има въ всички народи и всички държави, и всѣка една придобивка, която се дава на единъ народъ, веднага да възбужда апетитиѣ на цѣла класа или цѣлъ разредъ хора, които не виждатъ винаги достатъчно далече, нито могатъ да турятъ мѣрка на своитѣ апетити и лакомства и създаватъ компликации. Това, впрочемъ, недавнашната наша история ни показва, че единъ народъ, който знае, че извѣстна земя не е негова, ако му стѫпи кракътъ въ нея и се запознае съ хубоститѣ на природата ѝ и намѣри нѣкой свой съотечественикъ, веднага му се явява дяволското изкушение: аджеба, дали не мога да задържа и това и остана тукъ, и трѫпва да търси въ ума си нѣкакво оправдание, нѣкакъвъ мотивъ, който никога не е сѫществувалъ порано, за да оправдае лакомията си. Ето защо и отъ гледна точка да се не уврѣдятъ въ нѣщо нашитѣ отношения съ съюзницитѣ, отношения на довѣрие, отношения на признаване всѣкиму своето и непосѣгане върху чуждото — това нѣщо не трѣбва да се допусне. Първото впечатление, което направи това извѣстие, бѣше отъ естество да внуши веднага нѣкакво подозрѣние, нѣкакво недоумѣние въ срѣдата на много хора — нѣма да кажа на всички, но има много хора, и болшинството сж такива подозрителни — които си зададоха въпроса: защо, аджеба, това искане трѣбва да стане въ тази форма и дали това не скрива нѣкакво намѣрение на нѣкои отъ нашитѣ съюзници да искатъ по-послѣ, когато ще ни отстѫпятъ Добруджа отъ своя страна, нѣкакви компенсации за правата, които сж получили отъ Ромъния съ договора за миръ? И помислете си, че всѣкога като се свърже това съ нѣкакви слухове, съ нѣкакви разказвания на лица, повече или по-малко отговорни, а въ повечето случаи неотговорни, това може да даде поводъ на Германия да иска да се утвърди въ онази зона, въ която днесъ се намиратъ нейни етапни войски и въ която германското командуване е настанило сега свои войски по съображения само врѣменни и чисто военни. Създадоха се легенди за нѣкакъвъ чуждъ суверенитетъ, който щѣлъ да се узакони върху линията Черна вода—Кюстенджа, . . .

П. Даскаловъ: Тия легенди вие ги създавате.

Т. Теодоровъ: . . . други отидоха по-нататъкъ да допуснатъ, че турското правителство мислѣло, за да ни отстѫпи своята часть отъ Добруджа, да иска срѣщу това нѣкакви териториални компенсации, неизвестни точно какви. А всичко това, ще се съгласите безусловно всички, не е отъ естество да укрѣпва съюзническата акция и съюзническитѣ отношения на довѣрие помежду имъ.

Ето защо азъ моля съ това питане г. министъръ-прѣдседателя да даде на народното прѣдставителство едно всестранно освѣтление по този въпросъ: първо, истина ли е, че се е мислило или се мисли по този начинъ да се формулира нашето искане спрѣмо Ромъния, или то ще бѫде формулирано тъй, както всички сме го разбирали досега и както, убѣденъ съмъ, го разбира и ще продължава да го отстоява съ всичката си енергия и нашето правителство. Азъ не искамъ да допусна и да вѣрвамъ първото, и когато направихъ питането си, азъ го направихъ почти съ сигурность, че на него ще бѫде отговорено само отрицателно: че това не е истина, че това е невъзможно, че това е недопустимо, нито отъ наша страна приемливо, нито отъ страна на нашитѣ съюзници допустимо да се мисли или иска отстѫпването на Добруджа върху всичкитѣ съюзници, макаръ и съ намѣрение да се отстѫпи отпослѣ намъ. Очаквамъ отъ г. министъръ-прѣдседателя да разсѣе всички съмнѣния или подозрѣния, които така поставеният въпросъ е въ състояние да породи въ умоветѣ на българскитѣ граждани, въ сърцата на българскитѣ войници. Това е нужно да се подчертае тукъ и когато го казвамъ азъ, убѣденъ съмъ, че го казва всѣки българинъ; то не е една моя мисъль, не е едно мое чувство, а е една общонародна мисъль, общонародно чувство, а именно: България да обедини своитѣ съотечественици въ Добруджа съ себе си, да довърши докрай тѣхното освобождение. Ако тѣ сж имали злощастието 40 години по-късно да бѫдатъ освободени отъ насъ, правителството не трѣбва да позволи никакво потъпкване на нашия суверенитетъ въ тази земя, защото другъ суверенитетъ тамъ не може да има; той може да бѫде само единъ: както въ тази земя, така и въ други наши земи, той може да бѫде само български суверенитетъ.

Азъ чакамъ отговора на г. министъръ-прѣдседателя и искамъ да вѣрвамъ и се надѣвамъ, че той нѣма да даде другъ отговоръ, освѣнъ този, който всички българи чакатъ да чуятъ отъ правителството.

Прѣдседателтъ: Има думата г. Коста Сидеровъ, за да развие своето питане, което е въ връзка съ питането на г. Теодорова.

К. Сидеровъ: Г-да! Моето питане по съдържание, може би, се различава отъ това на г. Теодорова, обаче и двѣтѣ цѣлятъ на едно мѣсто. Питането ми е подадено на 14 т. м. То има слѣдующето съдържание: (Чете) „Знае ли той за лошото и прѣдизвикателно поведение на германскитѣ власти въ Добруджанския край, за което в. „Добруджа“ изнася факти, а именно:

Въ бр. 91, че кметътъ на с. Дунджий е отстраненъ отъ длъжность и глобенъ съ 500 л., защото далъ билети за пѫтуване на делегатитѣ отъ селото — членове на добруджанския народенъ съборъ.

Комендантитѣ на с. с. Кузгунъ и Кара-Омеръ сж глобили 13 души делегати на добруджанския народенъ съборъ, съ отъ 30—110 л.

Капитанъ Хайдеманъ, комендантъ на с. Горна-Чамурлия, обискиралъ училището и читалището въ с. Бейдаутъ, сѫщо и дома на учителя, който е и секретарь-бирникъ, като взелъ и общинския печатъ. Задължилъ общинаритѣ да водятъ общинскитѣ книги на ромънски езикъ — селото българско.

Въ бр. 92, че въ с. Долна-Чамурлия комендантътъ лейтенантъ Валтеръ извършилъ сѫщото“.

Азъ имамъ изрѣзка отъ самия вѣстникъ бр. 93, въ който е изнесено слѣдующето за с. Хамамджий: (Чете) „На 2 февруарий се яви прѣводчикътъ при германското комендантство въ селото ни и съобщи на общинския кметъ, че съгласно заповѣдьта на фелдмаршалъ Макензенъ трѣбва веднага да прѣдаде общинския печатъ. Запитанъ за причинитѣ на това, отговори се, че такава е заповѣдьта и че ако искате да имате печатъ за въ бѫдаще, ще трѣбва да си направите печатъ безъ българския гербъ.

Цѣли 38 години ние чакахме деня, когато ще видимъ нашия роденъ гербъ върху бумагитѣ си. И този день дойде. Ние го видѣхме величественъ и опръсканъ съ кръвьта на нашитѣ братя — освободители. И отъ този день той стана още по-милъ и по-скѫпъ. Той бѣ за насъ светиня, защото по него сж прѣсни капкитѣ кръвь, които оросиха роднитѣ поля.

Ето сега ни се заповѣдва да го махнемъ, да го не гледаме. Защо това?

Тревожни мисли се будятъ у насъ за сѫдбата на този злощастенъ български край и прѣдъ замъгленото съзнание изпъкватъ кошмарнитѣ дни на нѣкогашното черно робство“.

Слушаме много пѫти тукъ отъ страна на правителството, особено отъ г. Радославова, да се казва, че тамъ, дѣто е стѫпилъ български кракъ, ще бѫде българско и редъ други заявления, които се правятъ отъ хората на болшинството. При всичко това, когато азъ прочетохъ въ

в. „Добруджа“ това, което става и което прочетохъ сега, не може човѣкъ да не се възмути и да потърси обяснение, да потърси причинитѣ на що се дължи това. Въ себе си отговоръ не можахъ да намѣря, а безспорно нѣма да намѣрятъ и други, които стоятъ далечъ отъ правителството. Този отговоръ трѣбваше да се търси отъ правителството. Затуй отправямъ питането си къмъ г. министъръ-прѣдседателя и го питамъ: (Чете) „Какъ той обяснява такава нелоялность отъ страна на нашитѣ съюзници и какво е направено, за да прѣстанатъ тия врѣдни и ненужни за врѣмето похвати“.

Ние знаемъ съ какво право настояваме, че Добруджа трѣбва да бѫде дадена на България и обосноваваме това съ юридически, етнографски и географски съображения. Ние знаемъ сѫщо положително, че българското правителство съ единъ силенъ замахъ още отъ миналата година почна да настанява тамъ български органи по всѣко вѣдомство. Щомъ е така, за себе си поне прѣдполагамъ, че българското правителство, пращайки тамъ български органи да заематъ управлението, то се е разбрало съ съюзницитѣ, които, до пращането на тѣзи чиновници, сѫ управлявали заетитѣ територии, съгласно военнитѣ съглашения, които могатъ да сѫществуватъ въ такъвъ случай. Питамъ сега азъ, какъ да се обясни това гонене, което се върши тамъ надъ нашитѣ органи на властьта по такъвъ грубъ начинъ? Какъ да се обясни това гонене на тѣзи органи, пращани отъ нашата власть, на кметоветѣ, на окржжния управитель г. Мавродиевъ въ Кюстенджа, който нѣма куражъ да стои тамъ, а дойде тукъ да стои 3—4 мѣсеци и не се стѣсняваше да заявява, че е невъзможенъ тамъ и затуй оставилъ секретаря да управлява, а той съ друга мисия отиде задъ граница? Ние знаемъ какво стана съ кмета въ Черна и съ други.

Чакамъ, прочее, отговоръ отъ г. Радославова да каже кои сѫ причинитѣ на това нѣщо и ще продължава ли понататъкъ, защото доста сѫ тѣзи търкания, които има досега, за да не отидемъ по-нататъкъ да свършимъ съ нѣщо по-лошо.

Слѣдъ отговора на г. министра пакъ ще взема думата.

Прѣдседателтъ: Има думата г. министъръ-прѣдседателтъ.

Министъръ-прѣдседатель д-ръ В. Радославовъ: За Добруджа въ Народното събрание е ставало и другъ пѫть дума, а именно: по управлението на Добруджа, дѣто се намиратъ още български войски срѣщу неприятеля. И другъ пѫть съмъ казвалъ, че българско управление въ Добруджа още нѣма и че още стои етапното германско управление. При всичко туй азъ още отъ началото поискахъ да наредя българско управление съ нужнитѣ административни чиновници. Но, както си припомняте, между главнитѣ командувания е имало съглашение, щото германското етапно управление да остане въ Добруджа до свършването на войната.

Н. Харлаковъ: Какво дири тамъ, като нѣма германски войски?

Министъръ-прѣдседатель д-ръ В. Радославовъ: Слѣдователно, германското етапно управление се подчинява на военнитѣ заповѣди на фелдмаршалъ Макензенъ.

Войната съ Ромъния, г. г. народни прѣдставители, още не е свършена; наши войски стоятъ тамъ. Ние много бихме желали да останатъ до сключването на мира, безъ да има кръвопролития, ние много бихме желали този въпросъ да се разрѣши тъй, както е искането не само на правителството и на българската армия, но на цѣлия български народъ. Но когато войната още продължава, не може да се говори така положително отъ страна на правителството, че ние стоимъ въ Добруджа тъй, както стоимъ въ Македония, напр.

Нѣкой отъ лѣвицата: Коя е причината?

Министъръ-прѣдседатель д-ръ В. Радославовъ: Добруджа не е анексирана къмъ българското царство и ако сѫ ставали тамъ нѣкои работи между германскитѣ прѣдставители и между нашитѣ сънародници, организирани въ общини, въ съвѣти, въ административни околии и окржзи, българското правителство не може веднага да ви даде отговоръ такъвъ, какъвто иска запитвачътъ, защото оная справка, която можемъ да направимъ тамъ, дѣто ние управляваме, не можемъ да я направимъ тамъ, дѣто има чуждо етапно управление. Слѣдователно, обнародванитѣ нѣща въ в. „Добруджа“ може да сѫ вѣрни, но сега азъ да подчертая, че не сѫ вѣрни или че сѫ вѣрни, не мога, защото не съмъ правилъ анкета, нито мога да направя подобна анкета, както можемъ да я направимъ въ България. (Възражения отъ лѣвицата)

Х. Славейковъ: Нали имате окржжни управители и околийски началници, какъ да не можете?

Д-ръ Н. Сакаровъ: Освѣнъ това, има много по-страшни нѣща, които въ в. „Добруджа“ не сѫ помѣстени.

И. Пѣевъ: Цензурата е допуснала да се печати това.

Министъръ-прѣдседатель д-ръ В. Радославовъ: Г. г. народни прѣдставители! Не сте вие да не знаете, че ние имаме административни чиновници въ Добруджа.

Х. Славейковъ: Които получаватъ само заплата.

Министъръ-прѣдседатель д-ръ В. Радославовъ: Има двама окржжни управители и нѣколко околийски началници, които сѫ въ връзка съ менъ. Окржжнитѣ управители сѫ дадени като мои чиновници до тогазъ, докато се разрѣши въпросътъ за анексията на Добруджа. Слѣдователно, и при туй етапно управление ние сме направили много повече, отколкото може да се допусне.

С. Златевъ: И пакъ не знаете какво става.

Министъръ-прѣдседатель д-ръ В. Радославовъ: Събранията на нашитѣ сънародници, тѣхната организация, тѣхниятъ конгресъ се дължи на една свобода, която е извоювана отъ правителството изключително само въ тѣхна полза. (Възражения отъ крайната лѣвица) Защото не забравяйте, че Добруджа не е една земя, населена само отъ българи. Въ Добруджа има и други народности, които, обаче, нѣматъ тая свобода, както българитѣ. Вие видѣхте депутацията отъ Добруджа, въ която имаше мохамедани, които благодариха за това, което е направено въ тѣхна полза. Каквото и да става, ние ще чакаме резултатитѣ отъ анексията на Добруджа. Ние пратихме делегати заедно съ делегатитѣ на нашитѣ съюзници въ Букурещъ да водятъ прѣговори за сключване на миръ и съ Ромъния, която е поискала да се отдѣли отъ Съглашението. Всрѣдъ нашитѣ делегати има единъ министъръ, заедно съ подпрѣдседателтъ на бюрото на Народното събрание, значи, прѣдставлява се българското правителство и българскиятъ народъ. Както по прѣговоритѣ, които водѣхме въ Брѣстъ-Литовскъ за сключване миръ съ делегатитѣ на рускитѣ съвѣти, ви държахме въ течение и ви съобщавахме своеврѣменно всичко, което знаемъ, тъй сѫщо и по прѣговоритѣ, които ще станатъ въ Букурещъ, ще ви държимъ въ течение. Нашитѣ делегати и тия на съюзнитѣ държави сѫ тамъ, но и до днесъ не сѫ имали още общо събрание; затуй не мога да ви дамъ нѣкое рѣшение на делегатитѣ на централнитѣ държави.

Х. Славейковъ: Какви сѫ инструкциитѣ?

Министъръ-прѣдседатель д-ръ В. Радославовъ: Мога да ви кажа само, че инструкциитѣ, които сме дали на нашитѣ делегати, сѫ: като признаватъ, че на Ромъния се гарантира Влашко и Молдова, другата часть съ Сѣверна Добруджа трѣбва да се отстѫпи на България. (Ржкоплѣскане отъ дѣсницата и дѣсния центъръ) Тѣзи сѫ инструкциитѣ, които сѫ дадени. Още нищо реално. Търпѣние, г-да.

Д-ръ Н. Сакаровъ: То ще ни спаси!

Министъръ-прѣдседатель д-ръ В. Радославовъ: Това, което иска българскиятъ народъ, ще бѫде. Кой ще управлява Добруджа? Отговарямъ — България. Тя ще бѫде българска. Неужели вие още не можахте да се убѣдите отъ моитѣ декларации, че Добруджа е българска и българска трѣбва да бѫде?

Отъ дѣсницата и дѣсния центъръ: Браво! (Ржкоплѣскания)

Министъръ-прѣдседатель д-ръ В. Радославовъ: Вѣрно е, трѣбва да подчертая, че има желание Сѣверена Добруджа да се отстѫпи не веднага направо на България, а да се отстѫпи на съюзнитѣ държави. Но това е . . .

Х. Славейковъ: Шега. (Смѣхъ въ лѣвицата)

Министъръ-прѣдседатель д-ръ В. Радославовъ: . . . прѣдметъ на прѣговаряне. Азъ виждамъ, г-да, че вземате несериозно работи, къмъ които трѣбва сериозно да се отнасяме. Та и проектитѣ, които бѣха направени за сключване миръ съ делегатитѣ на рускитѣ съвѣти, сѫ съвършено измѣнени слѣдъ прѣкѫсването на прѣговоритѣ и въ 48 часа

отъ днесъ ще имамъ честьта да ви прочета договора между централнитѣ държави и сегашнитѣ делегати на руснитѣ съвѣти, подписанъ въ Брѣстъ-Литовскъ. Вие ще видите тогава каква голѣма е разликата, колко сж изгубили делегатитѣ, които по желанието на Троцки не приеха да се съгласятъ на условията, приети отъ украйнцитѣ.

Х. Кабакчиевъ: Ще го подпишатъ, защото германцитѣ извършиха сега единъ разбойнически походъ.

Министъръ-прѣдседатель д-ръ В. Радославовъ: Заключавамъ, че не трѣбва много да се тревожимъ и опасяваме, защото ние стоимъ твърдо и отстояваме правата на България. Нека се подчертае, че нашитѣ отношения съ съюзницитѣ сж тъй отлични, тъй прѣвъзходни, както сж били досега; слѣдователно, нѣма никакъвъ страхъ, че България може да бжде ощетена или увредена отъ когото и да било. За честьта на нашитѣ съсѣди турцитѣ ще кажа, че каквото и да се говори, досега на българското правителство тѣ още не сж заявявали нито прѣко, нито косвено, че иматъ нѣкакви си претенции за отстжпване на територии въ Тракия или другадѣ. И въ това отношение не трѣбва да се отдава вѣра на всичко, което се разправя умишлено или не.

Д-ръ Н. Сакаровъ: Въпросъ за равновесие повдигатъ.

Министъръ-прѣдседатель д-ръ В. Радославовъ: Равновѣсието бѣше измислено отъ Сърбия; ние се бихме за това равновѣсие още въ 1885 г. Сега името равновѣсие е самоопрѣдѣлението на народитѣ. (Смѣхъ въ дѣсницата и дѣсния центъръ) Ето съврѣменното равновѣсие.

Г. г. народни прѣдставители! Азъ мисля, че когато се водятъ прѣговори, обширни разисквания въ Парламента не бива да ставатъ; даже азъ бихъ молилъ Народното събрание да се задоволи съ това, което казахъ днесъ, защото и то е прѣдостатъчно. Азъ благодаря на г. Теодорова, както и на другитѣ, които се тревожатъ отъ свѣдѣния, що увреждатъ интереситѣ на България. Всички иматъ право да се тревожатъ, защото сега е врѣмето да се закржгли идеалътъ на българския народъ и ако сега се пропусне, нѣма съмнѣние, ще направимъ единъ грѣхъ по отношение на нашитѣ сънародници, които не искатъ да останатъ пакъ съ години подъ чужди режими. Но отъ всичко, което се знае и което се е изработило досега, може съ увѣреность да се твърди, че идеалътъ на българския народъ тоя пжть ще бжде напълно реализиранъ. (Продължителни ржкоплѣскания отъ дѣсницата и дѣсния центъръ)

Прѣдседателтъ: Г. Теодоровъ! Имате ли да прибавите нѣщо?

Т. Теодоровъ: Азъ ще пожелая изявлението на г. министъръ-прѣдседателя да стане дѣйствителенъ фактъ, и това ще задоволи не мене, но най-скжпитѣ жизнени интереси на отечеството. (Ржкоплѣскане отъ дѣсницата и дѣсния центъръ)

Прѣдседателтъ: Г. Сидеровъ, има ли да кажете нѣщо?

Отъ дѣсницата: Той не е доволенъ отъ отговора!

К. Сидеровъ: Изглежда, че г. г. народнитѣ прѣдставители сж доволни отъ този отговоръ на г. Радославова. Азъ не зная дали има причини да се държимъ така, но не зная да се водятъ прѣговори на шега. Всичко друго може да се прѣмълчи отъ този, който управлява и води прѣговори; може съ много други фрази да се изкаже едно и да се мисли друго, и обратното, но така не можемъ да бждемъ доволни отъ този отговоръ, при всичко, че г. министъръ-прѣдседателтъ заяви, че тукъ не можело всичко да се каже. Доволенъ съмъ само отъ едно, че той желае, че ние всички желаемъ Добруджа да бжде българска. Не е важно дали той желае по-много или по-малко отъ насъ, не е важно, че ние всички желаемъ Добруджа да бжде българска, но важно е какво става татъкъ, между съюзницитѣ — него искамъ да зная. Нашитѣ претенции могатъ ли да си пробиятъ пжть между интереситѣ и претенциитѣ на нашитѣ съюзници и побѣденитѣ отъ насъ? Това е интересно за насъ. Не зная какви сж причинитѣ, не можахме да чуемъ.

С. Петковъ: Казаха ви, че отношенията ни съ съюзницитѣ сж прѣвъзходни. Какво искате повече?

К. Сидеровъ: Ние, г-да, въ продължение на три години сме слушали много увѣрения, обаче много отъ тѣхъ се опровергаха.

С. Дойчиновъ: Напримѣръ?

К. Сидеровъ: Ехъ, сега, напримѣръ! (Смѣхъ въ дѣсницата)

Нѣкой отъ дѣсницата: Кога ли сте били вие доволни!

К. Сидеровъ: Вѣрно ли е, напр., че дѣто е стжпилъ български кракъ, ще бжде българско?

Отъ дѣсницата: Вѣрно е, вѣрно!

С. Петковъ: Въ всѣки случай това още не е опровергано. Когато се опровергае, тогава ще излѣзе, че не е вѣрно.

Прѣдседателтъ: (Звъни)

К. Сидеровъ: Ние отначало, когато войната се почна, не като лоши българи сме желали да излѣзе тя на добъръ край, да дадемъ колкото се може по-малко жертви и съ по-малко рискове да добиемъ повече. Много пжти въ това си желание ние сме отправяли съвѣти до правителството, доколкото силитѣ ни помагатъ, тамъ, дѣто то се е подхлъзвало, дѣто се е показвало мекушаво; ние сме желали съ нашитѣ упжтвания да го повдигнемъ малко и да стои то здраво на краката си, особено прѣдъ нашитѣ съюзници. Тогава и сега, като казваме нѣщо по адресъ на нашитѣ съюзници, не обидно, а прѣдизвикано отъ тѣхъ и заслужено, вие, може би, ще ни обвините — но ние не се боимъ отъ това, защото не ще позволимъ да монополизирате патриотизма и да казвате, че само вие сте добри българи, че само вие желаете доброто на България, само вие желаете Добруджа да се вземе; и ние желаемъ Добруджа, затова трѣбва и насъ да слушате. Вие имате право да прѣговаряте съ съюзницитѣ, но и ние тоже, като народни прѣдставители, имаме право да кажемъ това, което заслужаватъ съюзницитѣ. И сега, слѣдъ всичко това, което става въ Добруджа, което четохъ прѣди малко, това, което става между насъ и други, ние знаемъ какви сж тия търкания; нека правителството знае, че тия работи сж добили гласность; тѣ сж нежелателни и не сж въ интереса на съюза, не сж и въ нашъ интересъ. Откакъ сме влѣзли въ войната, слуша се отъ много мѣста, че нищо не трѣбва да се казва за съюзницитѣ, че тѣ сж добрѣ организирани, силни и че тамъ е най-голѣмата гаранция за осжществяването на нашитѣ идеали. Азъ мисля, че би могло да се каже на съюзницитѣ, че ние желаемъ да работимъ съ цѣната, която имаме, която имахме въ момента, когато се намѣсихме въ войната, и съ мѣстото, което заемахме на картата. Ние не можемъ да се дадемъ подъ кирия на съюзницитѣ — това нашитѣ съюзници трѣбва да го знаятъ. Както ние цѣнимъ себе си, така трѣбва и тѣ да ни цѣнятъ. Нашитѣ съюзници трѣбва да знаятъ, че ние на тази кола на стърчугата нѣма да се возимъ. Вѣрно е, че може да не вземемъ толкова, колкото тѣ вематъ съразмѣрно съ силитѣ, които тѣ влагатъ въ тази война, но това унижение нѣма да търпимъ. Ние знаемъ какво сж направили тѣ и ще трѣбва да имъ отговоримъ. Тѣ нека не се обиждатъ и, ако обвиняватъ, нека обвиняватъ себе си, защото тѣ сж ни прѣдизвиквали и сж давали поводъ много пжти. Азъ смѣтамъ, че тукъ заслужено и съ голѣмо право може да се отправи нѣщо къмъ съюзницитѣ и да се обърне внимание, когато не вървятъ тѣ добрѣ съ насъ. Виждаме, че въ другитѣ съюзнически парламенти се вематъ мѣрки противъ съюзници, и то груби и крути, както, напр., въ Унгария по въпроса за продоволствието, а не само да се кажатъ нѣколко думи, както тукъ се прави. Ние всички знаемъ какви мѣрки взеха унгарцитѣ спрѣмо австрийци и германци, за да бждатъ запазени хранитѣ и да не бжде извлѣчено отъ тѣхъ всичко, както се извлѣче отъ насъ. И, благодарение на тия мѣрки, унгарцитѣ днесъ ядатъ бѣлъ хлѣбъ, какъвто се сочеше тукъ онзи день, а ние сме дошли до ечемикъ и царевица. (Възражения отъ дѣсницата)

Прѣдседателтъ: (Звъни)

К. Сидеровъ: Тия мѣрки поврѣдиха ли нѣщо на съюза? Въ „Пестеръ Лойдъ“, брой 16 отъ 16 януарий т. г., ще намѣрите рѣчь, държана въ унгарския парламентъ отъ народния прѣдставитель Паулъ Сандоръ. Той говори така — това става по поводъ на стопанската уния, която искатъ германцитѣ да сключатъ съ Австро-Унгария. Изказва съжаление, че унгарскиятъ парламентъ прѣзъ цѣлата война не се е занимавалъ съ стопански въпроси, сжщо и съ въпроса, какво ще бжде унгарското народно стопанство

слѣдъ войната. Ораторътъ признава, че не може да има по-вѣренъ другарь по оржжие отъ Германия, тъй както нѣма по-вѣренъ такъвъ и отъ Унгария. Обаче въ стопанската область германцитѣ не сж така вѣрни другари. Тѣ прѣслѣдватъ своитѣ стопански интереси по единъ бруталенъ начинъ — такова нѣщо въ нашия Парламентъ не се е чуло — и сж въ състояние по сжщо такъвъ бруталенъ начинъ да ощетятъ интереситѣ на другитѣ.

Прѣдседателтъ: Г. Сидеровъ! Нали имаме правилникъ?

К. Сидеровъ: Ораторътъ привежда много примѣри, за да подкрѣпи твърдѣнието си. Неотдавна, казва той, Германия почти напълно попрѣчи на нашия експортъ на вина и тютюнъ, който бѣше въ състояние сжществено да подобри нашата валута, а сжщо не допусна транзитното съобщение съ Швеция. Това доказа, че ние и за въ бждеще трѣбва да очакваме отъ Германия въ областьта на стопанството бруталности. Миртъ безъ анексии, може би, ще се прокара при всички воюващи държави, но ние сами ще бждемъ анексирани чрѣзъ спъването на нашето стопанско развитие. Ако азъ имахъ да избирамъ между английския и нѣмския империализъмъ, между английското и нѣмско свѣтовно господство въ стопанско отношение, то открито признавамъ, бихъ избралъ много по-охотно английския империализъмъ". Г. Сандоръ трѣбва да е ималъ много голѣми основания, за да каже тия думи въ унгарския парламентъ. Азъ ви прочетохъ това, за да видите, че въ нашия Парламентъ не се е говорило, а би трѣбвало да се каже много нѣщо.

Азъ свършвамъ съ тия думи и желая това да бжде подето отъ Народното събрание. Българското правителство ще трѣбва да стои по-здраво на краката си. Ние не можемъ да бждемъ играчка въ ржцѣтѣ на съюзницитѣ. Г. Радославовъ! Вие ме гледате — слушайте ме добрѣ: пазете цѣната, който имаме, недѣйте слиза много долу отъ тази цѣна. Това нашитѣ съюзници трѣбва да разбератъ. Недѣйте мисли, че давате задоволителенъ отговоръ тукъ, като казвате, че пращате въ Добруджа разни чиновници, околийски началници, тѣ не сж лични Ваши чиновници. Досега Вие разбирахте — така разбирахме и ние — че установяването на органи, административни и финансови, въ Добруджа означава българска власть, българска държава. И не може единъ съюзникъ по такъвъ бруталенъ начинъ да гони съ прѫтъ окржжния управитель, околийския началникъ и да изхвърля печата отъ българската община. Това трѣбва да го разбератъ българскитѣ съюзници. Недѣйте мисли, че само Вие желаете доброто на България. Съюзницитѣ трѣбва да знаятъ това, и днесъ, когато водите прѣговори въ Букурещъ, ние ще трѣбва да устоимъ до край. Вие не можете да говорите, че Добруджа на съюзницитѣ била на шега. Българското правителство и народното прѣдставителство трѣбва да стоятъ здраво на краката си, защото доста имахме работа съ противници, съ които се бихме съ оржжие, и да нѣмаме работа съ противници-съюзници.

Г. Кирковъ: Ще дойде работата и дотамъ.

Прѣдседателтъ: Има думата г. Александъръ Малиновъ.

А. Малиновъ: Г. г. народни прѣдставители! Искамъ да кажа и азъ нѣколко думи по поводъ на питането на нашия другарь г. Теодоръ Теодоровъ. Азъ съмъ дълбоко убѣденъ, че вие сте съгласни съ мене, какво днесъ, когато нашитѣ делегати, г. г. Тончевъ и Момчиловъ, сж въ Букурещъ, не е мѣстото да се напъваме да доказваме, че въ врѣмената на Аспаруха още Добруджа била принадлежала на България. Днесъ не му е врѣмето да диримъ аргументи исторически или етнически, за да обясняваме нашитѣ права върху Добруджа. Нека ми бжде позволено да кажа, че тия права върху Добруджа на 1878 г. не е оспорвала и самата Ромъния. Нейнитѣ видни държавници, половината отъ нейния парламентъ още тогава, когато Добруджа имъ се даваше въ замѣна на Бесарабия, която имъ се вземаше, бѣха казали: „Върши се едно прѣстжпление противъ България. Взема се българска земя, откжсва се часть отъ нейното тѣло; това прѣстжпление, което днесъ, на 1878 г., се върши, ще бжде ядка за раздоръ между тия два народа: българския, който тогава току-що се извикваше къмъ животъ, и ромънския". На 1878 г. Ромъния бѣше казала: „Не щемъ Добруджа; тя ни се дава въ името на чужди за насъ интереси, тя ще ни навлѣче беля". Ето, тия чужди интереси, които бѣха въ игра още на 1878 лѣто, днесъ, въ 1918 г., пакъ сж въ игра. Тамъ е въпросътъ за нашето правителство. Миртъ, който ние ще има да сключваме въ Букурещъ утрѣ или другидень, не прѣдставлява мжчнотии, ако тоя въпросъ би интересувалъ само Ромъния и само България. Че моитѣ думи сж прави, това слѣдва отъ изявленията на Хертлинга, които вие неотдавна всички четохте. Той каза: „Добруджанскиятъ, или по-добре ромънскиятъ въпросъ е мжченъ за разрѣшение, затова защото по този въпросъ се прѣплитатъ интереси не само българско-ромънски, но интереси на Четворния съюзъ и на съюзницитѣ. Мжчнотията днесъ за сключване миръ съ Ромъния не е толкова въ отношенията на България спрѣмо нея, колкото, нека кажа истината, въ отношенията на България спрѣмо нейнитѣ съюзници". И Хертлингъ открито, ясно, както подобава нему, прѣдставитель на великъ народъ и на велика държава, го заяви, за да го чуе свѣтътъ, за да го чуятъ неговитѣ съюзници, да го чуе и България, казва: „Ще трѣбва претенциитѣ на всички съюзници да бждатъ задоволени, но при задоволяването на тѣхнитѣ национални ревандикации ще трѣбва да се държи смѣтка тѣ да бждатъ задоволени по начинъ, щото неприятелска Ромъния днесъ утрѣ да стане наново наша приятелка". Тия думи — нека ми бжде позволена тази шега — на „шега" въ Райхстага не се казаха. Та, г. г. народни прѣдставители, азъ бихъ желалъ да зная, като държа смѣтка за тѣзи изявления, станали въ германския Райхстагъ, слѣдующитѣ нѣколко нѣща, и тогава за мене ще бжде ясно какво има да правимъ ние въ Букурещъ и на какво могатъ да разчитатъ тамъ нашитѣ делегати. Азъ, като всинца васъ, нито една минута не се съмнѣвамъ, че нашиятъ министъръ-прѣдседатель, цѣлото правителство, прѣдставителството и българскиятъ народъ желаятъ най-широко осжществяване на своитѣ национални мечти, че тѣ желаятъ и Добруджа, тази хубава земя, да бжде часть отъ българската, слѣдъ тази война, държава. Но ние сме въ областьта на благопожеланията. Противъ тия благопожелания на правителството, прѣдставителството и българския народъ, никой не е изказвалъ съмнѣние и подозрѣние, та да има нужда въ този Парламентъ нависоко да пледираме тукъ, че Добруджа е българска земя. Тревожнитѣ мисли, тревожнитѣ слухове, за които ни говори г. Сидеровъ, сж около оня голѣмъ въпросъ, въпросътъ за отношенията спрѣмо нашитѣ съюзници, и, за да могатъ да се прѣмахнатъ тѣзи тревожни слухове, тѣзи тревожни мисли, за да се внесе едно успокоение въ обществото, азъ мисля, че нашиятъ уважаемъ министъръ-прѣдседатель би могълъ да направи честь не на мене, а на българския Парламентъ, да отговори на слѣдующитѣ нѣколко въпроси. Той ви каза, че е пратилъ българскитѣ делегати, министра на финанситѣ и подпрѣдседателя на Народното събрание, съ инструкции да пледиратъ, щото Добруджа да остане българска земя по цѣлото протежение на Дунава. Азъ мисля, че други инструкции и не биха могли да бждатъ дадени, но тия инструкции би имали особена тежесть не спрѣмо Ромъния — тя е на колѣнѣ, тя моли за миръ — тия инструкции биха могли да иматъ особена тежесть спрѣмо тия, които въ това дѣло биха могли да ни помогнатъ при едно условие, а то е слѣдующето: дали на 1915 лѣто по тоя въпросъ въ договора ни съ нашитѣ съюзници наврѣмето си нѣщо е направено? Тогава вие спрѣмо съюзника си безспорно сте силни, тогава ние нѣма защо да даваме особена важность на онѣзи слухове или мисли, които циркулиратъ въ обществото. Ако най-послѣ на 1915 г. при сключване на договора съ нашитѣ съюзници ромънскиятъ въпросъ не е могълъ да бжде уреденъ по тия или други причини, азъ искамъ да зная — и той е вториятъ по реда си въпросъ — по-късно, близо една година, когато ние се задължихме, щото почнатата война противъ Ромъния да бжде и наша война, тогава нѣщо по тоя въпросъ нашитѣ съюзници не сж ли обѣщали? Ако въ тия два момента, толкова благоприятни за България, е могло нѣщо да бжде направено и е направено, азъ мисля, че днесъ нѣма защо да се страхуваме. Но ако тогава тия благоприятни моменти сж били пропуснати, днесъ за менъ думитѣ на Хертлинга сж ясни: вашитѣ, на българитѣ, аспирации ние добрѣ ги разбираме, но днесъ ние ще ги разрешаваме не възъ основа само на вашитѣ интереси, а възъ основа на едни по-голѣми, по-други такива — пѫтищата, които ще трѣбва да се отворятъ къмъ далечния Изтокъ, пѫтища, въ които живо е заинтересованъ великиятъ ни съюзникъ Германия, пѫтища, въ които сж заинтересовани и другитѣ ни съюзници — турцитѣ. Ние, прочее, ще рѣшаваме вашата национална проблема не възъ основа на вашитѣ исторически и етнически права, които вие имате върху Добруджа, а ще я рѣшаваме, като държимъ смѣтка за онази голѣма проблема, която е само една отъ онія, които прѣдизвикаха свѣтовната война. Тукъ, на близкия Изтокъ, нашитѣ съюзници се биятъ не само за насъ, тѣ се биятъ прѣдимно за своитѣ интереси и днесъ да помиримъ тѣхнитѣ интереси съ нашитѣ е мжчно, ако тѣ въ 1915 и 1916 г. не сж били разбрани и не сж

били разрѣшени. Г. г. народни прѣдставители! Макаръ сега да е врѣмето, казватъ хората, на „явната", „открита дипломация", сѣ азъ искамъ да сподѣля мисъльта на Пишона, че туй врѣме е още далечъ, че всички онѣзи, които говорятъ за тази открита и явна дипломация, повечко или по-малко позиратъ, повечко или по-малко защищаватъ само партийна платформа. Сѫ още тия дѣла — което се налага отъ важностьта, отъ сложностьта и деликатностьта на самитѣ въпроси — днесъ се разрѣшаватъ, се вършатъ скришомъ. Та казвамъ, азъ, който разбирамъ, че нашиятъ министръ-прѣдседатель не можеше всичко да каже завчера и по-завчера, днесъ, когато нашитѣ делегати сѫ въ Букурещъ, той може поне да отговори на тия два въпроса, безъ да влиза въ подробности: дали ние, като тръгнахме съ нашитѣ съюзници и тъй вѣрно тѣмъ и на общата кауза служихме въ 1915 и 1916 г., нѣщичко наредихме ли по Добруджа или не? Само на тоя въпросъ, безъ да се влиза въ подробности, азъ бихъ молилъ нашиятъ министръ-прѣдседатель да направи не на менѣ, а на Парламента, честь да каже: „Да". Тогава само и азъ като г. министръ-прѣдседателя ще се прѣизпълня съ оптимизъмъ, който нѣмамъ въ тази минута, тогава и за менъ, като за васъ всички, тревожнитѣ мисли и тревожнитѣ слухове, които не считамъ за нужно да изнасямъ въ Парламента, ще изгубятъ своята острота и значение.

Г. г. народни прѣдставители! Азъ свършвамъ и, както виждате, не говорихъ върху въпроса: Добруджа каква е и чия земя трѣбва да бѫде. Азъ мисля, че тъй сложенъ, въпросътъ се слага политически погрѣшно, него може да го сложи така всѣки, но не българинъ. Съ поставянето на въпроса така и съ усилията да го рѣшимъ, той само губи, а не печели — всѣки ще разбере моята мисъль. Днесъ за насъ въпросътъ не е тамъ, а той е другадѣ: колко ние можемъ да разчитаме на нашия съюзъ. Силата на България по добруджанския въпросъ не е само въ етнографията и историята, които въ случая безспорно сѫ на наша страна, а въ една друга сила: въ силата на нашия съюзъ, въ силата на Германия. Съ насъ ли е тя по тоя въпросъ, ще я имаме безъ всѣкакви тежести и концесии, не е ли, тя е изгубена въпрѣки всѣка история и етнография. (Нѣкои отъ лѣвицата ржкоплѣскатъ)

Прѣдседателтъ: Понеже врѣмето за питания мина, пристѫпяме къмъ дневния редъ.

Прѣди това, обаче, давамъ 10 минути отдихъ.

(Слѣдъ отдихъ)

Прѣдседателтъ: (Звъни) Засѣданието продължава.

Г. министръ-прѣдседателтъ има да направи едно изявление.

Министръ-прѣдседатель д-ръ В. Радославовъ: Г. г. народни прѣдставители! Поставено е на дневенъ редъ запитването по прѣхраната. Азъ бихъ молилъ по това запитване да станатъ разисквания въ идущия четвъртъкъ, първо, защото по всички въпроси, които се повдигатъ въ запитването, още нѣмамъ пълни отговори отъ надлежната дирекция и, второ, ония, които получихъ, сѫ за мене неудовлетворителни. Тъй щото, за да мога да бѫда въ този случай по-изчерпателенъ, за да мога да дамъ обяснения, каквито се искатъ отъ мене, азъ ходатайствувамъ вмѣсто туй запитване, за което сега аслъ нѣма достатъчно врѣме, тъй като ще трѣбва да се продължатъ разискванията по него, да разискваме сега друго едно запитване, което може да свършимъ въ днешното засѣдание. То е запитването, направено отъ г. г. Омарчевски, Никола Атанасовъ и Бешко Дуновъ. Та бихъ молилъ Народното събрание да се съгласи съ моето прѣдложение.

С. Омарчевски: По кой въпросъ е това запитване, г. министре?

Министръ-председатель д-ръ В. Радославовъ: Има едно запитване отъ васъ.

С. Омарчевски: По прѣхраната или по другъ въпросъ?

М. Зелковъ: Запитването по прѣхраната ще остане за идущия четвъртъкъ.

Министръ-прѣдседатель д-ръ В. Радославовъ: Вашето запитване е до министра на земледѣлието и държавнитѣ имоти и до менъ. Касае се пакъ до Добруджа, и мисля, че то е по-своеврѣменно.

С. Костурковъ: Кои сѫ мотивитѣ, по които искате да се отложи запитването по прѣхраната?

Министръ-прѣдседатель д-ръ В. Радославовъ: Нали ги казахъ.

С. Костурковъ: Данни ли нѣмате достатъчно?

Министръ-прѣдседатель д-ръ В. Радославовъ: Да.

С. Костурковъ: Отсега нататъкъ съвсѣмъ нѣма да ги имате.

Министръ-прѣдседатель д-ръ В. Радославовъ: Не съмъ директоръ на прѣхраната.

С. Костурковъ: Г. директорътъ бѣше готовъ още миналата седмица да даде обяснения на народното прѣдставителство.

Министръ-прѣдседатель д-ръ В. Радославовъ: Запитването по прѣхраната ще се отложи пакъ за идущия четвъртъкъ, защото сега нѣма врѣме. Затова по-практично е да почнемъ друго запитване, а запитването по прѣхраната да оставимъ за идущия четвъртъкъ.

С. Костурковъ: Защо идущия четвъртъкъ, когато можемъ да продължимъ утрѣ?

Отъ дѣсницата: Четвъртъкъ е день за запитвания.

Министръ-председатель д-ръ В. Радославовъ: Нѣмамъ данни.

С. Костурковъ: Даннитѣ, които ще даде г. министръ-прѣдседателтъ, ще дойдатъ отъ дирекцията, а г. директорътъ бѣше готовъ миналата седмица да ни освѣтли, и затова получихме по единъ-двама души отъ всѣка група писма. . . .

Д-ръ К. Провадалиевъ: Идете при него. Директорътъ не може да влиза въ контактъ съ народнитѣ прѣдставители.

С. Костурковъ: Значи, даннитѣ сѫ готови.

Министръ-прѣдседатель д-ръ В. Радославовъ: Не сѫ готови. Идущия четвъртъкъ ще отговоря.

Прѣдседателтъ: Прѣдложението на г. министръ-прѣдседателя е запитването по прѣхраната да остане за другъ день, който ще опрѣдѣлимъ, . . .

Министръ-прѣдседатель д-ръ В. Радославовъ: За идущия четвъртъкъ.

Прѣдседателтъ: . . . а сега да отговори на запитването на г. Омарчевски. Които сѫ съгласни съ туй прѣдложение, да си вдигнатъ ржката. Мнозинство.

Искате ли, г. Омарчевски, да развиете запитването си?

С. Костурковъ: Кога ще се отговори?

Министръ-прѣдседатель д-ръ В. Радославовъ: Идущия четвъртъкъ.

С. Омарчевски: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Отправилъ съмъ едно запитване къмъ г. министръ-прѣдседателя и г. министра на финанситѣ, което има слѣдующето съдържание: (Чете)

„Възъ основа на конституцията и правилника за вѫтрешния редъ въ Народното събрание, отъ името на земледѣлческата парламентарна група, запитваме г. г. министритѣ и молимъ да ни отговорятъ бързо и безотлагателно на слѣдното:

„1. Извѣстно ли имъ е, че при нашествието на ромънскитѣ войски прѣзъ 1913 г. въ България бѣха взети отъ тѣзи войски много храни, добитъци, коне, кола, земледѣлчески машини, уреди и фуражи. Много отъ тия нѣща сѫ съвършено неплатени, а други сѫ платени на съвършено нищожни цѣни. Общинскитѣ управления навсѣкѫде знаятъ какво е взето и какво не е платено и какъ е платено.

„2. Извѣстно ли имъ е, че при оттеглянето и интернирането на българското население въ Добруджа отъ ромънскитѣ власти прѣзъ 1916 г. много кола, коне, добитъкъ и храни бѣха взети отъ германскитѣ войскови части и етапни команди подъ формата на военна плячка, за което нито стотинка е платено досега?

„3. Какво е направило българското правителство, за да защити българскитѣ интереси, да се плати всичко извзето въ 1913 г. отъ ромънскитѣ войски и въ 1916 г. отъ страна на нашитѣ съюзници прѣдъ видъ на отпочнатитѣ прѣговори за миръ съ Ромъния?

„4. Какво то е сторило досега въ този случай и ако нищо не е сторило за запазване на българскитѣ интереси, какво мисли да стори сега?"

Запитването, г. г. народни прѣдставители, е толкова ясно, че нѣма нужда да се впущамъ да го разяснявамъ. Азъ бихъ желалъ да чуя отговора на г. министра, още повече като зная, че слѣдъ 1913 г. г. министъръ-прѣдседателъ, въ качеството му на министъръ на външнитѣ работи тогава, бѣше събралъ обстойни свѣдѣния отъ всѣкѫдѣ, дѣ какво бѣше взето и тъкмѣше да прави постѫпки въ Букурещъ. Какво е направилъ сега, не зная, но какво ще трѣбва да направи прѣдъ видъ на отпочнатитѣ прѣговори съ Ромъния искамъ да ни каже, слѣдъ което ще си кажемъ думата.

Прѣдседателъ: Има думата г. министъръ-прѣдседателъ.

Министъръ-прѣдседатель д-ръ В. Радославовъ: Въ 1913 г. и въ първитѣ мѣсеци отъ 1914 г. правителството събра свѣдѣния за всичко това, което е ограбено и завлѣчено отъ ромънскитѣ войски при тѣхното влизане въ България въ 1913 г. Искахме свѣдѣния отъ всичкитѣ общини и общинитѣ прѣдставиха списъци, които дѣйствително възбудиха малко съмнѣние въ тѣхната истинность, но при всичко туй ние ги прѣдставихме въ Букурещъ. Оказа се, че отъ нѣкои села сѫ вдигнати толкова работи, което не е възможно, но при всичко туй искахме, щото тѣзи претенции на нашитѣ граждани да бѫдатъ справедливо удовлетворени. Ромънското правителство най-напрѣдъ се оказа разположено да удовлетвори тѣзи искания на българскитѣ граждани, и дори отдѣлно отъ нашитѣ искания то плати на нѣкои, които можаха да отидатъ въ Букурещъ и да се прѣдставятъ на ромънското министерство и дори нѣкои бѣха прѣдставени на тогавашния краль, както бѣше случаятъ съ кмета на гр. Орхание, което, обаче, не бива да става за въ бѫдаще, като неправилно; каза се тогава, че орханийскиятъ кметъ билъ удовлетворенъ, понеже ромънскитѣ войски, квартирующи въ Орхание, останали много благодарни отъ него. Ромънцитѣ, обаче, не платиха за ограбенитѣ нѣща, задигнати отъ имението на нашия министъръ на обществените сгради подъ прѣдлогъ, че не прѣдставилъ документитѣ си, които впрочемъ се намирали въ българската легация въ Букурещъ. Въ последствие бѣше съставена комисия, която да опрѣдѣли исканията на нашитѣ граждани, обаче въпросътъ се разтегли дотогава, докогато събитията ни прѣдизвикаха да скѫсаме сношенията съ Ромъния. Прочее, този въпросъ остана неразрѣшенъ и книжата се намиратъ тамъ — часть се намиратъ въ нашата легация и часть въ комисията. Това е за старитѣ ни искания.

По новитѣ работи, за които се говори въ запитването, ще кажа, че този въпросъ е актуаленъ, защото той безъ друго ще влѣзе въ прѣговоритѣ за сключване миръ съ Ромъния. Вие знаете, че въ Букурещъ има едно отдѣление, съставено отъ окупационнитѣ власти, въ което отдѣление взимаме и ние участие и което отдѣление има за задача да удовлетвори всички пострадали, ако се обадятъ съ претенциитѣ си. Колко сѫ тия искания, азъ не зная, но въ всѣки случай тѣ сѫществуватъ и тѣ ще се иматъ прѣдъ видъ отъ нашитѣ делегати, когато ще се сключи мирнятъ договоръ съ Ромъния. Тукъ не се касае за разноски, направени по издържане на плѣнницитѣ, касае се за работи, които сѫ били задигнати насилствено отъ редовнитѣ войски, отвлѣчени отъ тѣхъ и за които ще трѣбва да има доказателства. Ето защо желателно е ония, които иматъ нѣкакви претенции, своеврѣменно да ги прѣдставятъ въ Букурещъ не на нашитѣ делегати, но въ отдѣлението, което е опрѣдѣлено за тая цель.

Запитвачитѣ вѣроятно ще сѫ събрали свѣдѣния, че нѣкои сѫ се обърнали съ своитѣ искания въ Букурещъ и не сѫ били удовлетворявани, и зарадъ туй туряте този пунктъ въ запитванията. Ако е така, желателно е тѣзи, които не сѫ удовлетворени, да подновятъ своитѣ искания пакъ чрѣзъ тая комисия за нашитѣ делегати, та да ги иматъ прѣдъ видъ, когато ще се обсѫжда тази точка отъ договора.

Въ заключение мога да кажа само едно, че може би нѣкои да не бѫдатъ толкова напълно удовлетворени. Защото ако на ромънитѣ се отнеме Добруджа и ако отъ Добруджа се създаде българска територия, нѣма съмнѣние, на частнитѣ претенции ще се отдаде по-малко значение. Така мисля азъ. Но може и напълно да се прокара въ текста на общия договоръ, всѣка заявена документално претенция.

Както по първата точка на запитването, тъй и по другитѣ точки на сѫщото запитване, загубитѣ на нашитѣ български граждани въ царството и онѣзи на българитѣ въ Добруджа, които сѫ били отвлѣчени прѣзъ войната въ 1916 г., ще се направи потрѣбното, за да не пострадатъ ограбенитѣ. (Ржкоплѣскане отъ дѣсницата и дѣсния центъръ)

Прѣдседателъ: Има думата г. Стоянъ Омарчевски.

С. Омарчевски: Г. г. народни прѣдставители! Ние желаемъ българското правителство да вземе по-бързи и по-енергични мѣрки, за да защити ограбенитѣ български крайща отъ нашествието прѣзъ 1913 г. на ромънитѣ. Ако Ромъния ще дава нѣкаква заплата, както се изразява г. министъръ-прѣдседателъ, и срѣщу тая заплата, която ще даде, можемъ да не бѫдемъ придирчиви, тази мисъль въ основата не може да бѫде права. Тя не може да дава никаква заплата, а ще даде една земя, която е узурпирана въ 1878 г. Слѣдователно, онова, което ще даде на България — Добруджа — не е нейно, тя е признала това съ официални документи и тя трѣбва да бѫде наша. Но това не изключва, щото правителството и делегатитѣ за прѣговоритѣ за миръ въ Букурещъ да настояватъ да се плати всичко онова, което прѣзъ 1913 г. се изтегли изъ цѣла сѣверна България.

Но има другъ въпросъ, посоченъ въ точка втора и трета на нашето запитване. Въпросътъ се отнася за онзи земледѣлски инвентаръ, който нашитѣ съюзници вземаха подъ видъ на военна плячка тогава, когато българското население въ Добруджа бѣше отвлѣчено отъ ромънскитѣ власти въ Дорохой и т. н. На тѣзи български граждани именно трѣбва да бѫде повърнатъ земледѣлскиятъ инвентаръ и редъ е на българското правителство да защити тѣхнитѣ интереси прѣдъ нашитѣ съюзници. Въ туй отношение ние ще искаме часъ по-скоро да се събератъ свѣдѣния отъ онѣзи хора, които сѫ пострадали и да се поиска този въпросъ да бѫде разрѣшенъ въ полза на населението, което бѣше ограбено.

Прѣдседателъ: Има думата г. министъръ-прѣдседателъ.

Министъръ-прѣдседатель д-ръ В. Радославовъ: По този въпросъ, който повдигате, че има работи, които сѫ задигнати отъ нашитѣ съюзници, . . .

С. Омарчевски: Има — то е фактъ.

Министъръ-прѣдседатель д-ръ В. Радославовъ: . . . отдѣ имате тѣзи свѣдѣния?

С. Омарчевски: Какъ отдѣ ги имамъ, то е фактъ. Когато нашитѣ части напрѣдваха въ Добруджа, германски етапни команди вървѣха следъ тѣхъ и работата имъ бѣше да привеждатъ въ редъ хранитѣ и инвентара и сетнѣ ги прѣхвърляха подъ форма на военна плячка.

П. Паскалевъ: (Къмъ министъръ-прѣдседателя) Имаше въ Ромъния български търговци и дюлгери, нѣкои отъ които си бѣха дошли като войници тукъ. Когато настѫпиха австрийскитѣ и германскитѣ войски, намѣриха стоки, сѣчива, дървенъ материялъ, желѣзо и ги взеха. Такива български граждани има много; азъ знамъ лично отъ Габровската околия прѣдприемачи, които сѫ оставили материялъ за 30—40 хиляди лева, който бѣ взетъ отъ съюзнитѣ армии, за да правятъ мостове.

Министъръ-прѣдседатель д-ръ В. Радославовъ: За тия работи има единъ особенъ сѫдебенъ отдѣлъ, който ще разрѣшава искания, кой е ощетенъ прѣзъ врѣме на войната. Всички трѣбва тамъ да се отнесатъ до него — има обявление за това — ще разгледатъ исканията имъ и ще се издаде едно рѣшение. Въ този отдѣлъ взематъ участие и наши сѫдии. Така щото, въ това отношение този въпросъ е разрѣшенъ и не сѫществува въ такъвъ видъ, че ние отъ тукъ да отговаряме. Той е разрѣшенъ на мѣстото си и своеврѣменно. Но азъ разбрахъ, отъ нашата Добруджа да не сѫ задигнали нѣщо, а не оттатъкъ.

С. Златевъ: Фактъ е, че всичко е обрано отъ селянитѣ.

Министръ-прѣдседатель д-ръ В. Радославовъ: Г-да! Въ врѣме на война има и компенсации. Има много работи, които се намиратъ прѣзъ Дунава по нашитѣ брѣгове. Така щото този въпросъ е малко несимпатиченъ. По-добре да се задоволите съ това, което ще имъ присѫди съдебната комисия, защото инакъ работата ще отиде много далеко.

Прѣдседателтъ: Отъ думитѣ на г. Омарчевски трѣбва да се заключи, че той пожелава, щото правителството да действува въ това направление, и понеже нѣма дневенъ редъ, който да се гласува, приема се, че той е доволенъ отъ отговора на г. министра.

Понеже е късно да почнемъ да разискваме другъ въпросъ, ще трѣбва да вдигнемъ засѣданието, като опрѣдѣлимъ дневния редъ за идущото засѣдание, което ще бѫде по правилника утрѣ.

Дневниятъ редъ ще бѫде продължение на дневния редъ отъ миналото засѣдание въ понедѣлникъ.

Вдигамъ засѣданието.

(Вдигнато въ 7 ч. 15 м. вечерьта)

Прѣдседатель: **Д-ръ Д. К. ВАЧОВЪ** Секретарь: **П. ПАНАЙОТОВЪ**

Началникъ на Стенографското бюро: **Т. ГЪЛЪБОВЪ**